Lietas Nr. C27156210
Lietas arhīva Nr. SKC-0081-14

SPRIEDUMS
Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2014.gada 29.aprīlī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:

tiesnesis referents V. Jonikāns

tiesnese V. Cīrule

tiesnese I. Garda

izskatīja rakstveida procesā civillietu sakarā ar atbildētājas Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras un Iekšlietu ministrijas Valsts policijas kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 25.aprīļa spriedumu sabiedrības „Gretna Market LTD" prasībā pret Latvijas valsti Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūras un Iekšlietu ministrijas Valsts policijas personā ar trešo personu Finanšu ministriju par zaudējumu piedziņu.

Aprakstošā daļa

[1] Sabiedrības „Gretna Market LTD" pārstāvis 2010.gada 23.aprīlī cēlis tiesā prasību pret Latvijas valsti Ģenerālprokuratūras un Valsts policijas personā ar trešo personu Finanšu ministriju par zaudējumu 39 835,50 Ls apmērā piedziņu.

Prasībā norādīti šādi apstākļi.

[1.1] Ar Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomikas policijas pārvaldes izmeklētāja 2006.gada 1.decembra lēmumu uzsākts kriminālprocess Nr.11810040706 pēc Krimināllikuma 195.panta trešās daļas par finanšu darījumiem, kas saistīti ar noziedzīgi iegūtu finanšu līdzekļu legalizācijas faktu. Savukārt 2006.gada 7.decembrī Ekonomikas policijas pārvaldes izmeklētājs pieņēmis lēmumu, kuru apstiprinājis Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesnesis, par aresta uzlikšanu sabiedrības „Gretna Market LTD" mantai un naudas līdzekļiem, kas atrodas AS „Trasta komercbanka".

Ar Ekonomikas policijas vecākās inspektores 2008.gada 23.maija lēmumu uzsākts process par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu un arestētie naudas līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtiem. Savukārt ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas tiesneša 2008.gada 30.maija lēmumu pirmstiesas procesa termiņš kriminālprocesā pagarināts par trim mēnešiem, t.i., līdz 2008.gada 7.septembrim, atzīstot, ka procesa virzītājs nav pieļāvis vilcināšanos un procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašas sarežģītības dēļ.

[1.2] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2008.gada 10.jūlija lēmumu arestētie naudas līdzekļi atzīti par noziedzīgi iegūtiem un saistītiem ar noziedzīgu nodarījumu, konfiscēti un ieskaitīti valsts budžetā.

Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 21.aprīļa lēmumu atcelts minētais Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas lēmums, process par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigts un atcelts ar 2006.gada 7.decembra lēmumu uzliktais arests sabiedrības „Gretna Market LTD" naudas līdzekļiem. Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2009.gada 27.jūlijā izbeidzis kasācijas tiesvedību lietā, līdz ar to ir stājies likumīgā spēkā apelācijas instances tiesas pieņemtais lēmums.

Pamatojoties uz Valsts policijas Galvenās Kriminālpolicijas pārvaldes Ekonomikas policijas pārvaldes lēmumu, 2009.gada 4.augustā atcelts arests sabiedrības „Gretna Market LTD" mantai – naudas līdzekļiem.

[1.3] Naudas līdzekļu arests un liegums ar tiem brīvi rīkoties, izmantojot šos naudas līdzekļus sabiedrības saimnieciskajā darbībā, radījis prasītājai zaudējumus. Vairāk kā 2 gadus arestētie līdzekļi 510 000 USD apmērā atradušies prasītājas bankas kontā, bet tai bijusi liegta iespēja ar šiem naudas līdzekļiem rīkoties, tostarp noguldīt tos uz procentiem tai pašā bankā, lai uz bankas konta atrodošies sabiedrības naudas līdzekļi nestu kaut vai minimālus augļus.

Procesa izbeigšana pierāda, ka nav konstatētas noziedzīga nodarījuma pazīmes un arests, kurš uzlikts prasītājas naudas līdzekļiem,

piemērots nepamatoti.

Sabiedrības zaudējums ir netiešs, jo cēlies sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām. Procesa virzītājs ar savu sākotnējo darbību, uzliekot arestu un vēlāk vilcinoties saprātīgā termiņā izskatīt kriminālprocesu, pieļāvis neattaisnojamu darbību, kurai ir tiešs cēloniskais sakars ar to, ka prasītājai ilgstoši liedzot rīkoties ar naudas līdzekļiem tika nodarīts zaudējums, kā arī prasītājai faktiski tika atrauta peļņa no tās naudas līdzekļu izmantošanas.

[1.4] Prasības summu veido zaudējumi par 2006., 2007., 2008. un 2009.gadu, kas aprēķināti, piemērojot likumisko sešu procentu likmi gadā.

Prasība pamatota ar Civillikuma 1., 5., 1772., 1674., 1765., 1770., 1771., 1772., 1773., 1775., 1779., 1782. un 1786.pantu, Komerclikuma 1.pantu, Valsts pārvaldes iekārtas likuma 44.pantu, likuma „Par policiju" 1. un 2.pantu.

[2] Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2011.gada 11.aprīļa spriedumu sabiedrības „Gretna Market LTD" prasība noraidīta.

[3] Izskatot lietu sakarā ar prasītājas apelācijas sūdzību, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija ar 2012.gada 25.aprīļa spriedumu prasību apmierinājusi. Tiesa nospriedusi piedzīt no Latvijas Valsts, Latvijas Republikas Prokuratūras un Valsts policijas personā, par labu sabiedrībai „Gretna Market LTD" zaudējumus 39 835,50 Ls, tiesas izdevumus - valsts nodevu par prasību 688,36 Ls un valsts nodevu par apelācijas sūdzību 688,36 Ls, kā arī ar lietas izskatīšanu saistītos izdevumus 7,70 Ls, kopā 41 219,92 Ls.

Tiesas spriedums pamatots ar šādiem motīviem.

[3.1] Sabiedrības zaudējums šajā gadījumā ir netiešs, jo cēlies sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām. Atzīstams, ka procesa virzītājs, uzliekot arestu un vēlāk vilcinoties saprātīgā termiņā izskatīt kriminālprocesu, pieļāvis neattaisnojamu darbību, kurai ir tiešs cēloniskais sakars ar to, ka prasītājai, ilgstoši liedzot rīkoties ar naudas līdzekļiem, tika nodarīts zaudējums, kā arī prasītājai faktiski tika atrauta peļņa no viņas naudas līdzekļu izmantošanas. Tieši atbildētāju rīcības dēļ prasītājas naudas līdzekļi ir bijuši izņemti no apgrozības un prasītājai tika liegta iespēja saņemt naudas līdzekļu pieaugumu.

Prasītājas mantai uzlikts arests 2006.gada 7.decembrī un tā atbrīvota no aresta 2009.gada 4.augustā, kad procesa virzītāja pieņēma lēmumu par aresta atcelšanu mantai, kas kopumā sastāda gandrīz pilnus 32 mēnešu.

Kriminālprocesa likuma 389.panta pirmās daļas ceturtajā punktā (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2009. gada 1.jūlijam*) noteiktajā termiņā- astoņpadsmit mēnešu laikā - pret prasītāju netika pabeigts pirmstiesas kriminālprocess un netika atcelti visi drošības līdzekļi un tiesību ierobežojumi attiecībā uz prasītājas mantu.

[3.2] Ņemot vērā, ka likumā nav noregulēta situācija, kad attiecībā uz juridiskām personām izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā tiek nodarīti zaudējumi, atbilstoši Civilprocesa likuma 5.panta ceturtajai un piektajai daļai pēc līdzības piemērojams likums ,,Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" un Civilprocesa likuma 143.pants.

[3.3] Kriminālprocesā Nr.11810040706 turpinās pirmstiesas izmeklēšana, un jautājumus, kas attiecas uz kriminālprocesa uzsākšanu, pirmstiesas izmeklēšanu, tajā skaitā procesa par noziedzīgi iegūtu mantu uzsākšanu un izskatīšanu, nosaka Kriminālprocesa likums, kas reglamentē arī prokurora pilnvaras kriminālprocesā, prokurora rīcības un lēmumu pārsūdzēšanas kārtību.

Ne prasītājai, ne tās amatpersonām vai darbiniekiem minētā kriminālprocesa ietvaros nekāds procesuālais statuss nav piešķirts. Līdz ar to par kļūdainu atzīstams pirmās instances tiesas secinājums, ka nav iestājies zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskais pamats, jo turpinās 2006.gadā uzsāktais kriminālprocess un lietā nav taisīts attaisnojošs spriedums vai lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu.

Minētā strīda izšķiršanā nav būtiska loma tam, vai minētā kriminālprocesa ietvaros tajā apsūdzētās personas tiks atzītas par vainīgām vai gluži pretēji attaisnotas, kā arī nav nozīmes tam, vai krimināllieta tiks izbeigta personu reabilitējošu apstākļu dēļ. Jo notiesājošs vai attaisnojošs spriedums attiecībā pret kādu personu, kurai nav nekāda saistība ar sabiedrību „Gretna Market LTD" vai tās amatpersonām, nerada nekādas tiesības vai pienākumus sabiedrībai „Gretna Market LTD" un nav cēloniskā sakarā ar tās izvirzīto prasījumu par zaudējumu atlīdzību.

[3.4] Likuma ,,Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.pants, kurā noteikts zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskais pamats (attaisnojošs tiesas spriedums neatkarīgi no attaisnošanas motīviem; krimināllietas izbeigšana personu reabilitējošu apstākļu dēļ), piemērojams pēc tā jēgas un mērķa, sabiedrībai „Gretna Market LTD" ir tiesības saņemt zaudējumu atlīdzību, jo atbildētāju rīcības dēļ prasītājas naudas līdzekļi ir bijuši izņemti no apgrozības un tā nevarēja saņemt naudas līdzekļu pieaugumu.

[3.5] Zaudējumi 2006.gadā, ņemot vērā, ka lēmums par aresta uzlikšanu mantai tika pieņemts 7.decembrī un sabiedrība vairs nevarēja brīvi rīkoties ar saviem finanšu līdzekļiem, veido 991,94 Ls, 2007.gadā - 14 810,40 Ls, 2008.gadā - Ls 15 147, bet 2009.gadā, ņemot vērā, ka lēmums par aresta atcelšanu mantai tika pieņemts 4.augustā, kad sabiedrība varēja sākt brīvi rīkoties ar saviem kontā esošajiem naudas līdzekļiem, veido 8 886,16 Ls. Kopā 39 835,50 Ls apmērā.

[4] Kasācijas sūdzībā Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra lūgusi apelācijas instances tiesas spriedumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[4.1] Tiesa uz konstatētajiem apstākļiem nepamatoti attiecinājusi likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.panta un Civilprocesa likuma 143.panta noteikumus.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 1. un 384.pantu apstākļi, uz kuru pamata ierosināts kriminālprocess, pārbaudāmi

krimināprocesā Nr. 11810040706. Tiesas spriedumā pareizi konstatēts, ka minētajā krimināprocesā vēl turpinās pirmstiesas izmeklēšana. Līdz ar to tiesa, izdarot secinājumu, ka konkrētā strīda izšķiršanā nav būtiskas nozīmes tam, vai minētā krimināprocesa ietvaros tajā apsūdzētās personas tiks atzītas par vainīgām vai attaisnotas, vai kriminālieta tiks izbeigta personu reabilitējošu apstākļu dēļ, jo notiesājošs vai attaisnojošs spriedums attiecībā pret kādu personu, kurai nav nekāda saistība ar sabiedrību „Gretna Market LTD" vai tās amatpersonām nerada nekādas tiesības vai pienākumus sabiedrībai „Gretna Market LTD" un nav cēloniskā sakarā ar tās izvirzīto prasījumu par zaudējumu atlīdzību, pretēji Civilprocesa likuma 5.panta piektajai daļai un Civillikuma 5.pantam vērtējusi pirmstiesas izmeklēšanā esošu krimināprocesu, kas nav pieļaujams. Šāda atziņa izteikta arī Augstākās tiesas Senāta 2006.gada 11.oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-431/2006.

[4.2] Ģenerālprokuratūra krimināprocesā par noziedzīgi iegūtu mantu nav bijusi ne sabiedrības „Gretna Market LTD" mantas turētājs, ne parādnieks un nav arī lietojusi tās mantu. Procentiem vienmēr nepieciešams galvenais parāds jeb kapitālparāds, kura konkrētā situācijā nav.

Tiesa, atsaucoties uz Civillikuma 1765.pantu, nav norādījusi, kurš no likumā noteiktajiem gadījumiem piemērojams procentu aprēķinam. Līdz ar to tiesa ir pieļāvusi Civilprocesa likuma 189.panta trešās daļas un 193.panta piektās daļas noteikumu pārkāpumu, kas novedis pie lietas nepareizas izspriešanas.

[4.3] Saskaņā ar Civillikuma 1760.pantu likumiskie procenti prasāmi nevis atsevišķi, bet reizē ar galveno saistību, tādēļ tos nevar prasīt vēlāk, ja attiecīgajā laikā par tiem bijis noklusēts vai galvenā parāda samaksa pieņemta bez iebilduma. Arests prasītāja mantai, kas nodota glabāšanā AS „Trasta Komercbanka", atcelts 2009.gada 4.augustā un sabiedrība „Gretna Market LTD" naudas līdzekļus ir pieņēmusi bez iebildēm. Prasība par likumiskajiem procentiem izvirzīta 2010.gada 23.aprīlī, bet tiesa šo apstākli nav vērtējusi, pieļaujot Civilprocesa likuma 189.panta trešās daļas un 193.panta piektās daļas noteikumu pārkāpumu.

[5] Iekšlietu ministrijas Valsts policija kasācijas sūdzībā lūgusi atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu un nodot lietu jaunai izskatīšanai.

Kasācijas sūdzībā norādīti šādi argumenti.

[5.1] Tiesa kļūdaini ir izvērtējusi lietas faktiskos apstākļus un nepamatoti vērtējusi pirmstiesas izmeklēšanas darbības, nonākot pie nepareiza secinājuma, ka procesa virzītājs, uzliekot arestu un vēlāk vilcinoties saprātīgā termiņā izskatīt krimināprocesu, pieļāvis neattaisnojamu darbību.

Tiesa nav ņēmusi vērā, ka Valsts policija ir rīkojusies atbilstoši krimināprocesa noteikumiem un ievērojusi Krimināprocesa likuma 389.panta pirmās daļas prasības, ko apliecina 2008.gada 23.maija lēmums par mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu, kas pieņemts pēc 17 mēnešiem no brīža, kad sabiedrība „Gretna Market LTD" iesaistīta krimināprocesa izmeklēšanā, un aresta uzlikšanas brīža tās mantai.

Minētais 2008.gada 23.maija lēmums pieņemts atbilstoši Krimināprocesa likuma 626.pantam, kas piešķir procesa virzītājam tiesības pirmstiesas krimināprocesā radušos mantisko jautājumu savlaicīgas atrisināšanas un procesa ekonomijas interesēs, ja tam piekrīt uzraugošais prokurors, izdalīt no kriminālietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu.

Līdz ar to uz šo brīdi nav objektīvi pierādīts un apstiprināts, ka lēmums par aresta uzlikšanu mantai bija neattaisnojama vai neatļauta procesuālā darbība.

[5.2] Tiesa ir pieļāvusi procesuālu pārkāpumu, jo pēc būtības ir vērtējusi krimināprocesa virzītāja rīcību, kaut arī turpinās pirmstiesas izmeklēšana krimināprocesā. Atbilstoši Krimināprocesa likuma normām, izskatot civiltiesisku strīdu, tiesas kompetencē neietilpst vērtēt procesa virzītāja rīcību.

[5.3] Tiesa nav pareizi iztulkojusi likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" mērķi un jēgu.

Tā kā civiltiesiskā kārtībā izskatot strīdu par zaudējumu atlīdzināšanu nevar vērtēt procesa virzītāja rīcību atbilstoši Krimināprocesa likuma normām un uz šo brīdi nav pierādījumu par krimināprocesa ietvaros pieļautiem pārkāpumiem, tiesa nepareizi secinājusi, ka ir piemērojams likuma „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.pants, jo krimināprocesā nav iestājies neviens no minētajā likuma normā paredzētajiem zaudējumu atlīdzināšanas tiesiskajiem pamatiem.

[5.4] Pieņemot, ka lietā ir piemērojams likums „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu", tas būtu piemērojams pilnā apmērā un tiesai jāņem vērā arī likuma 7.panta pirmā daļa (personai, kurai ir tiesības uz zaudējumu atlīdzību, sešu mēnešu laikā no kriminālietas lietvedības izbeigšanas iesniedz rakstveida iesniegumu atbilstošai institūcijai), 4.pants, kurā uzskaitīti fiziskai personai atlīdzināmie zaudējumi, un 8.pants, kas noteic, ka pēc atteikuma saņemšanas persona var griezties tiesā Administratīvā procesa likumā noteiktajā kārtībā.

Konkrētajā gadījumā prasītāja nav vērsusies pie atbildētāja ar iesniegumu pirms prasības celšanas tiesā.

[5.5] Nav pierādīta atbildētāju prettiesiska rīcība, t.i., trūkst svarīgākais zaudējumu atlīdzināšanas pamats, tāpēc zaudējumu atlīdzības pienākums nevar iestāties.

[6] Paskaidrojumos sakarā ar kasācijas sūdzībām trešā persona norādījusi, ka uzskata tās par pamatotām un sūdzībās norādītos argumentus par būtiskiem. Turklāt Senāta Administratīvo lietu departaments 2010.gada 21.maija spriedumā lietā SKA-528/2010 norādījis, ka visi jautājumi, tostarp lēmuma pieņemšana un pārsūdzēšana, kā arī to amatpersonu rīcības izvērtējums, kuras veic krimināprocesuālās darbības, kas saistītas ar aresta uzlikšanu un atcelšanu mantai, tiek veikts krimināprocesuālā kārtībā. Tāpēc tiesai nebija pamata vērtēt pirmstiesas izmeklēšanā esošu krimināprocesu.

Motīvu daļa

[7]Izskatījis lietu un atbilstoši Civilprocesa likuma 473.panta pirmajai daļai izvērtējis tiesas sprieduma tiesiskumu un pamatotību, Civillietu departaments atzīst, ka tiesas spriedums ir atceļams un lieta nododama jaunai izskatīšanai.

[8] Civillietu departaments par pamatotu atzīst abu kasācijas sūdzību argumentus par likuma„Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" nepareizu piemērošanu, jo, kā norādījis Civillietu departaments jau iepriekš izskatot līdzīgu lietu, juridiskās personas nav šī likuma subjekti *(sk. Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2014.gada 15.janvāra spriedumu lietā Nr. SKC-27).*

Turklāt zaudējumu atlīdzināšana pēc minētā likuma normām notiek administratīvā procesa kārtībā, ievērojot attiecīgus termiņus, kādā persona var vērsties iestādē un pēc tam administratīvajā tiesā. Tiesvedība šajās lietās nav pakļauta vispārējās jurisdikcijas tiesām.

Likumu „Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" tiesa piemērojusi nepamatoti.

[9] Apelācijas instances tiesas spriedums, apmierinot prasību, pamatots arī ar Civillikuma 1770., 1775. un 1779.pantu, kuru piemērošanai, kā norādījusi pati apelācijas instances tiesa, ir nepieciešams konstatēt zaudējumu nodarītāja prettiesisku rīcību, zaudējumu esamību un cēlonisko sakaru.

Lai gan tiesa saskatījusi pamatu minēto normu piemērošanai, tās spriedumā nav vērtējuma situācijai, ka kriminālprocesa virzītāja darbības bija pamatotas ar attiecīgajām Kriminālprocesa likuma normām. Lai šādā situācijā atbildētāju iestāžu rīcību atzītu par prettiesisku , spriedumā bija jābūt atbilstošiem motīviem, kāpēc attiecīgās Kriminālprocesa likuma normas, kas pieļāva aresta uzlikšanu prasītājas naudas līdzekļiem, piemērotas nepamatoti. Taču spriedumā šādu motīvu nav, kas norāda uz to, ka spriedums neatbilst Civilprocesa likuma 193.panta piektajai daļai. Diskutējams ir jautājums, vai, skatot lietu civilprocesa kārtībā, tiesas kompetencē būtu atklāt pārkāpumus, ko pieļāvuši kriminālprocesa virzītāji.

Tas, ka procesa virzītāja darbības nav realizējušās krimināvajāšanas uzsākšanā vai citās procesuālās konsekvencēs, pašas par sevi neliecina par procesa virzītāja vainojamību civiltiesiskā nozīmē.

Civillikuma astotās nodaļas *(Zaudējumi un to atlīdzība)* normu piemērošana attiecībā pret procesa virzītājiem varētu paralizēt pirmstiesas kriminālprocesa sekmīgu virzību un apdraudēt valsts cīņu ar noziedzību kopumā.

Tādējādi Civillietu departaments atzīts, ka nepareiza materiālo tiesību normu piemērošana (*sprieduma 8.,9.punkts*) ir pamats tiesas sprieduma atcelšanai.

[10] Vienlaikus Civillietu departaments uzskata par nepieciešamu norādīt, ka ir vērtējama procesa virzītāja darbību efektivitāte Kriminālprocesa likumā paredzēto funkciju veikšanai.

Satversmes tiesa savā judikatūrā daudzkārt ir atzinusi, ka, lai tiesību ierobežojumus, tajā skaitā arī īpašuma tiesību ierobežojumus, atzītu par attaisnojošiem, ir jākonstatē trīs elementi, proti, ierobežojumam jābūt noteiktam likumā, tam jākalpo leģitīmam mērķim un jābūt samērīgam (*sk. Satversmes tiesas 2002.gada 20.maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03, 2009.gada 4.februāra spriedumā lietā Nr.2008-12-01 un 2011.gada 12.oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-74-03 secinājumu daļas*).

Civillietu departamenta ieskatā, vadoties no Kriminālprocesa likuma normām, nevajadzētu rasties strīdam, ka prasītājas naudas līdzekļu arests atbilda likumam un tam bija arī leģitīms mērķis.

Savukārt no minētajiem Satversmes tiesas spriedumiem izrietošajam samērīguma kritērijam prasītājas tiesību aizskāruma izvērtējumā būtu jābūt patiesajam šīs lietas izskatīšanas priekšmetam.

Lietā nav strīda par konkrētām apelācijas instances tiesas konstatētajām procesa virzītāja veiktajām kriminālprocesuālajām darbībām (*sk. sprieduma 1.1, 1.2 punktu*), kā rezultātā prasītājas naudas līdzekļi 510 000 USD apmērā bija arestēti no 2006.gada 7.decembra, kad ar procesa virzītāja lēmumu prasītājai piederošajiem naudas līdzekļiem uzlikts arests. Arests atcelts 2009.gada 4.augustā, pamatojoties uz Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 21.aprīļa lēmumu, ar kuru izbeigts process par noziedzīgi iegūtu mantu un atcelts arests naudas līdzekļiem.

Minētajā laika posmā prasītājai bija liegta iespēja rīkoties ar šiem naudas līdzekļiem, ko pamatoti atzinusi arī apelācijas instances tiesa.

[11] Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 389.panta pirmās daļas 4.punktu (*redakcijā līdz 2009.gada 1.jūlijam*), no brīža, kad pirmstiesas procesā tiek iesaistīta persona, kuras tiesības rīkoties ar savu īpašumu ir ierobežotas ar procesuālajām darbībām, pirmstiesas process jāpabeidz vai jāatceļ visi procesuālie piespiedu līdzekļi un tiesību ierobežojumi attiecībā uz īpašumu - astoņpadsmit mēnešu laikā (*noziedzīgs nodarījums, par kuru uzsākts kriminālprocess, atbilstoši Krimināllikuma 7.panta piektajai daļai kvalificējams kā sevišķi smags noziegums*). Savukārt minētā panta otrajā daļā noteikts, ka kriminālprocesā par smagu vai sevišķi smagu noziegumu izmeklēšanas tiesnesis šā panta pirmajā daļā noteikto pirmstiesas procesa termiņu var pagarināt vēl par sešiem mēnešiem, bet ne vairāk kā par trim mēnešiem vienā pagarinājumā, ja procesa virzītājs nav pieļāvis vilcināšanos vai procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama tā īpašas sarežģītības dēļ.

Konkrētajā gadījumā izmeklēšanas tiesnesis 2008.gada 30.maijā pieņēmis lēmumu par pirmstiesas procesa termiņa pagarināšanu kriminālprocesā par trim mēnešiem līdz 2008.gada 7.septembrim, sakarā ar to, ka procesa ātrāka pabeigšana nav bijusi iespējama

īpašas sarežģītības dēļ.

Tādējādi likumā ir skaidri noteikts laika posms, kurā pirmstiesas procesa ietvaros personai ar procesuālajām darbībām var tikt ierobežotas tiesības rīkoties ar savu īpašumu. Neievērojot likumā noteikto termiņu, personas tiesības tiek nepamatoti aizskartas.

Lai gan apelācijas instances tiesa savā spriedumā ir atsaukusies uz Kriminālprocesa likuma 389.panta pirmās daļas 4.punktu, tajā noteiktajam termiņam, cik ilgi var saglabāties personas tiesību ierobežojumi un kas tādējādi apliecinātu procesa virzītāja darbības leģitimitāti, vērtējumu nav devusi.

Civillietu departaments piekrīt Valsts policijas kasācijas sūdzībā norādītajam, ka šobrīd kriminālprocesa ietvaros nav pierādīts un apstiprināts apgalvojums, ka lēmums par aresta uzlikšanu mantai bija neattaisnojama vai neatļauta rīcība, tomēr vienlaikus jāņem vērā, ka ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2009.gada 21.aprīļa lēmumu process par noziedzīgi iegūtu mantu izbeigts un prasītājas naudas līdzekļiem uzliktais arests atcelts.

Līdz ar to prasītājai piederošie naudas līdzekļi atbilstoši kriminālprocesa ietvaros pieņemtajiem lēmumiem bijuši arestēti, un prasītājai bijušas ierobežotas (liegtas) tiesības rīkoties ar savu īpašumu kopumā no 2006.gada 7.decembra līdz 2009.gada 4.augustam (32 mēneši), kas ir vairāk nekā likumā pieļautais maksimālais termiņš (Kriminālprocesa likuma 389.panta pirmās daļas 4.punkts).

[12] Ja, izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesa konstatēs samērīguma principa pārkāpumu procesa virzītāja darbībās, kas reizē varētu būt pamats secinājumam par nepamatotu tiesību aizskārumu, tiesai, kā to jau ir norādījusi Satversmes tiesa, jāizšķir jautājums par atbilstīgu atlīdzinājumu atbilstoši Satversmes 92.panta trešajam teikumam *(sk. Satversmes tiesas 2009.gada 28.maija spriedumā lietā Nr. 2008-47-01 15.4.punktu)*.

[13] Tā kā izšķiramā strīda izcelsmei nav civiltiesisks raksturs, jo, uzliekot arestu prasītājas naudas līdzekļiem, valsts ir darbojusies publisko tiesību jomā, kaitējuma atlīdzības noteikšanai nevar tikt izmantots tiesas piemērotais Civillikuma 1765.pants par zaudējumiem negūtā labuma 6% veidā *(sk. sprieduma 9.punktu)*.

Apelācijas instances tiesai, izskatot lietu no jauna, būtu jāapsver, vai konkrētajā gadījumā, nosakot atbilstīgu atlīdzinājumu, nebūtu piemērojama Latvijas Bankas noteiktā refinansēšanas likme par laiku, kad arestētie naudas līdzekļi nepamatoti izņemti no apgrozības, lai tādējādi kompensētu prasītājai pienākošās naudas vērtības kritumu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 474.panta 2.punktu, Civillietu departments

n o s p r i e d a

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2012.gada 25.aprīļa spriedumu atcelt un nodot lietu jaunai izskatīšanai tai pašā tiesā.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnesis V. Jonikāns

Tiesnese V. Cīrule

Tiesnese I. Garda